

O‘QUV ADABIYOTINING NASHR RUXSATNOMASI

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligining 2023 yil “22” Dekabr dagi “537”-sonli buyrug‘iga asosan

M.R.ESHIMBETOV, J.R.ESHIMBETOV, D.K.JUMONozOROV
(muallifning familiyasi, ismi-sharifi)

60310500 - Ta’lim yo’nalishi: Raqamli iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo’yicha), 60310400 - Ta’lim yo’nalishi: Iqtisodiy xavfsizlik, 60412500 - Ta’lim yo’nalishi: Marketing (tarmoqlar va sohalar bo’yicha), 60410500 - Ta’lim yo’nalishi: Bank ishi va auditi, 60310100 - Ta’lim yo’nalishi:

Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo’yicha) ning talabalari (o‘quvchilari) uchun tavsiya etilgan

Amaliy matematika 1

(o‘quv adabiyotining nomi va turi: darslik, o‘quv qo‘llanma)

ga
O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan litsenziya berilgan nashriyotlarda nashr etishga ruxsat berildi.

Vazirning birinchi
o‘rinbosari

K. Karimov

No 105759

**J.R.ESHIMBETOV, M.R. ESHIMBETOV,
D.K. JUMANAZAROV**

**AMALIY MATEMATIKA
I**

UO'K: 51(075.8)

KBK: 22.1ya73

E 99

Eshimbetov J.R., Eshimbetov M.R., Jumanazarov D.K. Amaliy matematika 1. O'quv qo'llanma. –T.: “Ma’rifat”, 2024. 256 bet.

O'quv qo'llanma oliy ta'lim muassasalarining “60310500 – Raqamli iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha), 60310100 – Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha), 60412500 – Marketing (tarmoqlar va sohalar bo'yicha), 60410500 – Bank ishi va auditi, 60310400 – Iqtisodiy xafsizlik” ta'lim yo'nalishlari talabalariga “Amaliy matematika” fanini o'zlashtirishlariga yordam berish maqsadida tayyorlandi. O'quv qo'llanmada bakalavriyat talabalari uchun rejalashtirilgan o'quv soatiga mos mavzular kiritilgan. O'quv qo'llanmaning har bir mavzusi zamonaviy xorijiy adabiyotlar va o'qitish texnologiyalari tahlili asosida yozilgan bo'lib, har bir mavzu bo'yicha nazariy tushunchalar bayon etilib, namunaviy misol va masalalar yechib ko'rsatilgan. O'quv qo'llanma oliy ta'lim muassasalarining talabalari uchun mo'ljallangan.

Mas'ul muharrir:

T.T. To'ychiyev– Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Matematika fakulteti, Matematik analiz kafedrası dotsenti,
f.-m.f.n.

Taqrizchilar:

K.O'.Raximov – Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti Matematika fakulteti, Matematik analiz kafedrası katta o'qituvchisi, f.-m.f.f.d. (PhD)

Q.X.Xolbozorov – International School of Finance Technology and Science nodavlat oliy ta'lim muassasasi Aniq fanlar kafedrası katta o'qituvchisi

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
2023 - yil 22 - dekabrda 537 - sonli buyrug'iga asosan o'quv qo'llanma sifatida nashr etishga tavsiya etilgan.

ISBN: 978-9910-665-40-0

© “Ma’rifat” nashriyoti, Toshkent, 2024 y.

MUNDARIJA

SO'Z BOSHI	3
I BOB. MATRITSA VA DETERMINANTLAR	5
1-§. Matritsalar va ular ustida amallar	5
2-§. Determinantlar va ularning xossalari	15
3-§. Matritsa rangi. Teskari matritsa	24
II BOB. CHIZIQLI TENGLAMALAR SISTEMASI	34
1-§. Chiziqli tenglamalar sistemasi haqida asosiy tushunchalar	34
2-§. Chiziqli tenglamalar sistemasini yechishning Gauss usuli	36
3-§. Chiziqli tenglamalar sistemasini yechishning teskari matritsa usuli	40
4-§. Chiziqli tenglamalar sistemasini yechishning Kramer usuli	44
5-§. Kroneker-Kapelli teoremasi	48
6-§. Bir jinsli chiziqli tenglamalar sistemasi	51
7-§. Bir jinsli bo'lmagan va bir jinsli chiziqli tenglamalar sistemasi orasidagi bog'lanish	52
8-§. Bir jinsli chiziqli tenglamalar sistemasi yechimlarining fundamental yechimlar sistemasi	53
III BOB. KOMPLEKS SONLAR	66
1-§. Kompleks sonlar ustida amallar	66
2-§. Kompleks sonni geometrik tasvirlash	69
3-§. Kompleks sonning trigonometrik shakli. Kompleks sonning moduli va argumenti	71
IV BOB. VEKTORLAR	76
1-§. Vektorlar va ular ustida amallar	76
2-§. Vektorlarning skalyar ko'paytmasi va vektorlarning koordinatalari	79
V BOB. TEKISLIKDAGI ANALITIK GEOMETRIYA	83
1-§. Koordinatalar metodi	83

2-§. Tekislikdagi to'g'ri burchakli koordinatalar sistemasi	85
3-§. Tekislikdagi analitik geometriya elementlari	91
VI BOB. FUNKSIYA TUSHUNCHASI	110
1-§. Funksiya tushunchasi	110
2-§. Funksiya grafigi	112
3-§. Chegaralangan va monoton funksiyalar	113
4-§. Juft, toq va davriy funksiyalar	116
5-§. Murakkab va teskari funksiyalar	119
VII BOB. SONLAR KETMA-KETLIGI VA UNING LIMITI	123
1-§. Sonlar ketma-ketligi tushunchasi	123
2-§. Sonlar ketma-ketligining limiti	125
3-§. Yaqinlashuvchi ketma-ketliklar va ularning xossalari	129
4-§. Ketma-ketlik limitining mavjudligi	132
VIII BOB. FUNKSIYA LIMITI	137
1-§. Funksiya limiti ta'rifi	137
2-§. Cheksiz kichik va cheksiz katta funksiyalar	140
3-§. Chekli limitga ega bo'lgan funksiyalarning xossalari	141
4-§. Funksiya limitining mavjudligi	143
5-§. Muhim limitlar va funksiya limitini hisoblash	144
IX BOB. FUNKSIYANING UZLUKSIZLIGI	152
1-§. Funksiyaning uzluksizligi tushunchasi	152
2-§. Uzluksiz funksiyalar ustida amallar	153
3-§. Funksiyaning uzilishi va uzilishning turlari	157
4-§. Segmentda uzluksiz bo'lgan funksiyalar haqida teoremlar	160
X BOB. FUNKSIYANING HOSILASI VA DIFFERENSIALI	163
1-§. Funksiyaning hosilasi	163
2-§. Hosila hisoblashning sodda qoidalari	167
3-§. Funksiyaning differensial	178
4-§. Yuqori tartibli hosila va differensiallar	184
5-§. Differensial hisobning asosiy teoremlari	190

6-§. Teylor formulasi 193

XI BOB. DIFFERENSIAL HISOBNING BA'ZI BIR TATBIQLARI

1-§. Funksiyaning o'suvchi hamda kamayuvchiligi 199

2-§. Funksiyaning ekstremum qiymatlari 201

3-§. Funksiya grafigining qavariligi va botiqligi 210

4-§. Funksiya grafigining egilish nuqtasi 212

5-§. Funksiya grafigining asimptotalari 213

6-§. Funksiya grafigini yasash 215

XII BOB. ANIQMAS INTEGRAL

1-§. Boshlang'ich funksiya va aniqmas integral tushunchalari 219

2-§. Aniqmas integralning sodda xossalari 221

3-§. Integrallash usullari 224

4-§. Ko'phad va uning ildizlari 230

5-§. Sodda kasrlarni integrallash 236

6-§. Ratsional funksiyalarni integrallash 238

7-§. Ba'zi irratsional funksiyalarni integrallash 241

8-§. Trigonometrik funksiyalarni integrallash 244

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati 251

**J.R.ESHIMBETOV, M.R.ESHIMBETOV,
D.K.JUMANAZAROV**

AMALIY MATEMATIKA 1

O'QUV QO'LLANMA

Muharrir Z.N.Buranov

Bosishga ruxsat etildi 11.09.2024y. Bichimi $60 \times 84 \frac{1}{16}$.
Bosma tabog'i 16,0. Shartli bosma tabog'i 16,0. Adadi 100 nusxa.

Bahosi kelishilgan narxda.

"Ma'rifat" nashriyoti. Toshkent, Salorbo'yi kochasi, 35A.

"FAMOUS PRESS" bosmaxonasida bosildi.

Toshkent sh. Yunusobod tumani, O'qituvchilar 5 tor ko'cha 7/9-uy.

ISBN 978-9910-665-40-0

9 789910 665400